

Bert Woudstra is geboren op 19 februari 1932 en woonde in Enschede. Hij was de zoon van Frits Samuel Woudstra en Flora Löwenstein. Zijn ouders trouwden op 25 december 1922 in Mainz am Rhein. Bert had een oudere broer, Egon (1923). De familie was joods.

Zijn vader Samuel Woudstra liet zich Frits noemen. Hij was in 1920 samen met zijn echtgenote Flora de oprichter en eigenaar van een damesmodezaak, Gebr. Woudstra, Het Huis der Mode, aan de Haaksbergerstraat 23-25 in Enschede. Frits Woudstra was een actief ondernemer, lid van het bestuur van de Enschedese Handels Vereniging en de V.V.V.

Andere centrale personen in het verhaal van Bert zijn onder andere de familie Holl en dominee Leendert Overduin. Arend Holl was rond 1938 de accountant en tevens goede vriend van Frits Woudstra. Bert kende daardoor al op jonge leeftijd dochter Betsy, met wie hij later zou trouwen. Holl had ook goede contacten met Dominee Leen Overduin, waarvan bekend is dat hij ongeveer 1200 Joodse mensen in Twente heeft gered.

Bert was 7 jaar toen hij zag dat zijn vriendjes bij de padvinderij zaten. Hij woonde aan de Haaksbergerstraat 21. Jongens in de buurt en in de klas waren lid van de padvinderij. Dat leek hem ook wel wat. In 1939 is hij welp geworden bij groep 1, toen de oudste groep in Enschede. Hij had een heleboel vriendjes bij de welpen. Hij vertelt nu nog (2023) met veel enthousiasme hoeveel plezier hij daaraan beleefde, onder andere aan het kamperen. In juli 1940 ging hij met de welpen nog op kamp bij De Lutte in de buurt van Oldenzaal. Daar is nog een groepsfoto van.

Bert herinnert zich deze periode als een prachtige jeugd. Zijn ouders hadden een succesvolle kledingzaak en behoorden daarmee tot de middenklasse van Enschede. Hij beleefde plezier aan de welpen en had veel vriendjes op school. Bert wist als 8-jarig jochie goed hoe de verhoudingen met de Nationale Jeugdstorm was. Voordat Scouting verboden werd had hij regelmatig ruzie met de Jeugdstormers. "We hadden op zaterdag Padvinderij. Dan kwamen we Jeugdstormers tegen die onze dassen aftrokken en zeiden 'kom maar bij ons'. Maar dat deden we natuurlijk niet. Dat werd vaak vechten."

Die onbezorgde jeugd veranderde door de bezetting. Kort na de bezetting door Duitsland verhuisde de familie Woudstra in september 1940 van de bovenwoning aan de Haaksbergerstraat naar een gezinswoning aan de Bisschopstraat in Enschede.

Joodse mensen kregen steeds meer beperkingen opgelegd. Bert herinnert zich nog dat hij altijd met zijn vriendjes in de straat speelde. Toen hij dat op een dag weer dacht te doen 'met de verschrikkelijke Jodenster op zijn trui', werd hij door een van zijn 'vriendjes' weggestuurd: "Ik mag van mijn ouders niet met jou spelen, want jij bent Joods." Bert zegt daar later over: "Ik voelde me zo ontzettend buitengesloten." De vriendenkring op school stopte in september 1941, toen Joodse kinderen van school af moesten. Toen was er ook al geen padvinderij meer, want groep 1 hield op toen Scouting op 2 april 1941 werd verboden. Bert: "Ik vond dat verschrikkelijk."

"Overbuurjongen Max Coppes was lid van Katholieke Verkenner. Henri Korte was ook Katholieke verkenners. We zijn met een paar vriendjes nog een paar weken doorgedaan. De vader van Henri Korte had een herenmodewinkel in het centrum van Enschede en daarachter een atelier. Die ruimte mochten we gebruiken als illegaal clubhuis. Daar kwamen we met een paar vriendjes iedere zaterdag samen. We vonden het vooral spannend. Het was een beetje verzet, maar vooral van een paar kleine kwajongens. Mijn moeder vond dat niet zo leuk. Ze vond het eng."

De ouders van Bert maakten zich zorgen over de ontwikkelingen in Duitsland en hadden visa voor het buitenland klaarliggen. Het gezin vertrok in het voorjaar van 1940 zelfs naar Rotterdam om eventueel vandaar de boot naar Engeland te nemen. Ze zijn een week tot tien dagen in Rotterdam geweest om de ontwikkelingen af te wachten maar toen zakten de berichten over een Duitse inval weer af. Het gezin is weer naar huis gegaan.

Na de Duitse inval werd al gauw de zaak van zijn ouders in beslag genomen en waren zijn ouders werkeloos en zonder inkomen. Helaas waren er maar weinig mensen binnen hun netwerk die het gezin hulp wilden bieden. De meeste mensen waren bang om Joodse mensen te steunen en durfden hun nek niet uit te steken.

De ontwikkelingen volgden zich snel op en hadden een grote impact op Bert. "Er kwam steeds meer samen: Geen school en geen padvinderij, waardoor ik ook geen vriendjes meer had. Vriendjes waren mijn leefwereld. Ik moest mijn fiets inleveren en er kwamen steeds meer verboden en beperkingen. De uitsluiting voelde als een lasso om mijn nek die steeds strakker werd aangetrokken."

Bert: "Joodse mensen werden opgeroepen om zich in kamp Westerbork te melden. Met een brief van de Joodse Raad en de bekende bagagelijst. Mijn oom en tante vonden dat ze de regels moesten volgen en zijn gegaan. Zij zijn vervolgens gedeporteerd en vermoord." Frits Woudstra werd opgepakt tijdens de razzia in Twente in de nacht van 13 op 14 september 1941. Hij werd in die nacht in zijn woning gearresteerd. Bert: "Hij stelde ons gerust en zei, dat hij in korte tijd wel weer thuis zou komen." Frits Woudstra was één van de 105 opgepakte mannen die op 15 september naar concentratiekamp Mauthausen werden gedeporteerd. Daar overleed hij op 24 september 1941. Berts moeder dook daarna met haar zoons onder. Bert zijn 9 jaar oudere broer vluchtte samen met Bert's neef Werner via Zuid-Europa en Zuid-Amerika naar Canada om zich daar als militair te melden.

Bekenden van de Woudstra's die wisten dat Bert, zijn broer en moeder gingen onderduiken, waren zelf op zoek naar woonruimte en boden aan om in hun woning aan de Bisschopstraat te gaan wonen. Alles zou kunnen blijven staan. De mensen behoorden tot het netwerk van verzetsmensen, dus het ging in goed vertrouwen, maar uit veiligheid werd er niets op papier

gezet. In 1944 werden deze twee mensen opgepakt. De man is in concentratiekamp Vught vermoord en de vrouw heeft het concentratiekamp Ravensbrück overleefd. Het door de bezetter leeggeroofde huis werd na de bevrijding aan heel andere mensen toegewezen. De familie Woudstra kreeg van de overheid, tot hun grote verdriet, geen toestemming het huis weer te bewonen. Er was immers geen bewijs dat de woning eigendom was van Woudstra.

De onderduik van Bert en zijn moeder zorgde ervoor dat Bert op dertien verschillende onderduikplekken terecht kwam. Bert had het op het eerste onderduikadres nog redelijk naar zijn zin. Maar er waren ook onderduikadressen waar hij alleen zonder zijn moeder verbleef. Op één adres zag hij kinderen van zijn school buiten spelen, maar mocht absoluut uit veiligheid niet van zijn kamer af en keek met tranen naar hen. Op die adressen voelde hij zich zeer eenzaam. Het kwam weleens voor dat hij met andere ondergedoken kinderen kon spelen. Hij heeft ook doodsangsten uitgestaan en een enkele keer is hij maar net aan een razzia ontsnapt. Bert: "Eén keer zat een Duitse officier bij een tandarts om een kies te laten trekken. Die officier riep maar dat de tandarts op moest schieten, waarop de tandarts vroeg waarom hij zo'n haast had. Die officier zei dat er een razzia was gepland en hij daar graag bij wilde zijn. De assistente van de tandarts hoorde dat en besepte dat Bertje direct gevaar liep. Zij was de tijdelijke bewoonster van Bert's huis en wist waar hij ondergedoken zat. Er was een heel netwerk van mensen die zich bezighielden met onderduikers en al snel werd Bertje door de tandarts van het onderduikadres gehaald. "Mijn moeder en ik hebben toen in een gecamoufleerde auto dagenlang in een bos doorgebracht. Toen was ik ontzettend angstig."

Bert heeft ondergedoken gezeten in Buurse, Boekelo, Enschede op twee plaatsen, Jonen, Sint Jansklooster, Haarlem, Twello, Bronsbergen, Deventer en Ronduite.

Op 20 april 1945 werd Bert bevrijd in Ronduite, dicht bij Vollenhove. Voor Bert voelde dat helemaal niet als een feest. "Ik zag mensen overal feest vieren, maar ik voelde me helemaal niet blij. Ik was heel bezorgd over de vraag of ik mijn moeder en broer zou terugzien. Na terugkeer in Enschede eind april 1945 werd het me al snel duidelijk dat mijn vader was vermoord. Van de 53 familieleden bleken er er 29 vermoord te zijn. Gelukkig bleken mijn moeder en broer in leven. Dan ben je 13 jaar en krijg je te horen dat je neefjes, nichtjes, ooms en tantes 'niet meer terugkomen'. Er werd niet gezegd dat ze waren vermoord, maar je wist wel dat je ze nooit meer zou zien."

"In die eerste weken na de bevrijding kwam weer van alles samen. Op school had ik natuurlijk een paar jaar gemist, dus werd ik twee klassen lager gezet waar ik niemand kende. Oude klasgenoten gingen met een boog om me heen. Ze kenden me niet meer. Ik had dus geen schoolvriendjes. Mijn moeder was zwaar getraumatiseerd en had genoeg zelf te verwerken, waardoor ze het niet aankon om ook aandacht te hebben voor mijn situatie. Bovendien was mijn negen jaar oudere broer als Engelandvaarder teruggekomen. Mijn moeder zag in hem de vervanging van mijn vader en omarmde hem meer dan mij. Ze hebben samen de modezaak weer opgebouwd."

"Mijn moeder dacht weer in de woning aan de Bisschopstraat terug te kunnen keren. Maar er was dus niets op papier gezet, waardoor ze niet kon aantonen dat de woning van haar was. We kregen een woning toegewezen van een NSB'er. Maar dat was een woning waar ik voor de oorlog nog met vriendinnetjes had gespeeld. Daardoor vond ik het daar verschrikkelijk. Later toen ik naar HBS ging, kwam ik in een pand waar mijn vader kort gevangen had

gezet. Ik voelde me daar zo slecht dat een onderwijzer mij adviseerde om daar weg te gaan en naar de MULO te gaan.”

Bert voelde zich alsnog afgesloten van het sociale leven. Hij besloot zich weer te melden bij de padvindergroep waar hij nog goede herinneringen aan had. “In juli 1945 ben ik op zoek gegaan naar mijn oude padvindere van groep 1. Maar er was een grote toeloop op de padvinderij, waardoor er geen plek meer was bij groep 1. Ik kon uiteindelijk als starter bij groep 6, de Sint Jorisgroep. Ik werd verkenners aan de Rigtersweg. Dat clubhuis stond er nog. Er zaten meer groepen.” “Toen begon het padvindersleven weer volop. Groep 1 van voor de oorlog was best wel een beetje elitair. Maar nu kwam ik in contact met allemaal jongens uit andere milieus. Dat vond ik geweldig. Ik kwam bij jongens van fabrieksarbeiders thuis. Voor mij was het een openbaring om te zien hoe andere mensen woonden. We wereld opende zich voor mij. Padvinderij was voor mij het buitenleven, eenvoudig kunnen koken, de natuur in. Natuurlijk hadden we in het begin weinig materiaal, want alles dat beschikbaar was ging naar de wederopbouw. Als we op kamp gingen, bouwden we zelf tenten van oud zeildoek. Ik weet nog dat we een van de eerste keren bij een boer in de wei kampeerden. Het was ontzettend slecht weer. We zaten bij een riviertje dat overstromde, het kampvuur regende telkens uit. Het kamp zou een week duren, maar na vier dagen besloten hopman Wubbo de Wit en vaandrig Willem Onis dat het echt niet langer zo kon en zijn we naar huis gegaan. Maar we hadden ontzettend veel plezier gehad. Het was avontuurlijk en moesten onszelf zien te redden. Het was een hele ervaring.”

Er waren kort na de bevrijding al snel 18 groepen in Enschede. Dat werd in de jaren erna wel weer minder. “Ik denk in 1949 is de Sint Jorisgroep samengegaan met groep 4, de Albert Schweitzergroep.” De padvinderij zorgde op een bijzondere manier voor een versnelde persoonlijke ontwikkeling van Bert. “Daarvoor moet ik terug naar de tijd bij de Sint Jorisgroep. Volgens mij heb ik dit nog nooit verteld. Hopman Wubbo de Wit van groep 6 werd verliefd op de akela Jo Kok. Zij raakte zwanger. Hopman Verloop, de districtsbestuurder, heeft ze eruit gezet, want dat was een schande. Districtscommissaris Van Voorthuizen werkte daaraan mee. Ik vond dat zo verdrietig, want ik vond hopman De Wit een geweldige vent waar ik tegenop zag en ontzag voor had, zoals je dat toen had voor je hopman. We hebben met een paar jongens een protestbijeenkomst georganiseerd. Ik was de initiatiefnemer. Het haalde echter weinig uit!”

“Toen we samen werden gevoegd met de Albert Schweitzergroep hadden we geen hopman. Toen heeft de groep mij als troepleider aangewezen, niet als hopman. We waren ook toe aan een nieuw clubhuis en het was aan mij om dat te regelen. De werkgever van onze oude hopman De Wit vond mij zo geweldig dat ik opkwam voor mijn hopman, dat hij mij hulp aanbood om een nieuw clubhuis te bouwen. Hij was directeur van de Firma Hardick & Seckel en heette volgens mij Groothuis. Dus was ik als 17-jarige met die fabrieksdirecteur bezig met een clubhuis. Vriend Hans Gaastra was er ook bij betrokken. Hij woont nu in Canada en heb ik nog contact mee. Binnen drie weken waren de plannen rond en binnen een paar maanden hadden we een nieuw clubhuis. Dat gaf mij een boost naar volwassenheid.”

Bert was zo gemotiveerd dat hij in de zomer van 1951 de Gilwelltraining in Ommen volgde. “Ik viel kennelijk op tijdens die cursus. Kort erna kreeg ik de vraag van de hoofdcommissaris Zaneveld om assistent bij de Gilwellcursus in de zomer van 1954 te worden. Ik ben dat één seizoen geweest en vond het geweldig. Ik deed dat samen met Henk Wijnmaalen, beheerder van Ada’s Hoeve. Ik heb nog contact met zijn zoon Ralph. Hij is jurist in Groningen. Aan die cursus

deden allerlei hoogopgeleiden mee, van huisarts tot advocaten. Stond ik daar als jongeling ze te leren hoe ze met kinderen om moeten gaan en kampen moeten organiseren. Later heb ik nog een Gilwell refreshment cursus door John Thurman, de directeur van Gilwell Park in Engeland gevolgd, die daarvoor naar Nederland kwam.”

Bert zag voor zichzelf een professionele carrière in de padvinderij. “Om professional te worden, moest je een opleiding Sociale Academie of Pedagogiek volgen. De Sociale Academie leek mij wel wat. Toen ik dat vertelde aan mijn moeder, raakte ze in paniek. Die zag er geen toekomst in. Ik moest gaan werken in de zaak om deze op te bouwen.” In 1951 stopte het Scoutingleven tijdelijk voor Bert, omdat hij in Zwitserland voor zijn textielopleiding stage ging lopen. Hij heeft daar nog wel en beetje contact onderhouden met padvindsters en heeft het Scouting Centrum in Kandersteg bezocht.

Scouting kwam weer helemaal op zijn pad door Betsy Holl. “Ik werd verliefd op Betsy. Zij zat bij de TIP-groep en haar broer en zus waren bij de padvinderij. Dat was voor ons een gemene deler. Haar broer zat bij Emisario-groep, groep 10. We zijn in 1956 getrouwd. Betsy was eigenlijk niet meer actief bij de padvindsters, maar de padvinderij vroeg om hulp. Betsy werd een tijdje leidster. Ik werd gevraagd voor districtsbestuur Twente-Oost en werd Assistent District Commissaris (ADC) voor trainingen. Karel Adolfsen was Districtscommissaris. “We zaten er weer middenin. Vanaf ons huwelijk waren we weer actieve padvindsters. Ik ben een jaar of vijf ADC geweest. In 1961 ben ik door werk, kinderen en andere zaken gestopt bij de padvinderij.”

Bert is ook nog vier of vijf jaar lid geweest van de Enschedese Padvindsters Marsband (EPMB). Die band bestaat nog steeds. Bert speelde piccolo. De instrumenten kwamen van de Nationale Jeugdstorm. De trommels werden omgebouwd zodat ze eruit zagen als padvinderstrommels. De band was opgericht door Pom van Voorthuizen (vorige districtscommissaris), de vader van Tjetteke waar Bert nog veel contact mee heeft. Pom was kampvuurleider tijdens de Wereld Jamboree van 1937. Egbert Kuipers en Barend Rommenij waren ook lid. Beiden van mijn leeftijd en nog in leven. “Ik weet nog dat we in 1949 hebben opgetreden op Paleis Soestdijk voor het 12 ½ jarig huwelijk van Juliana en Bernhard. Ik heb

daar nog even in de paleistuin met Beatrix gesproken. Zo zie je maar dat je voor Scouting op bijzondere plekken en in bijzondere situaties komt, waar je als gewoon mens anders nooit zou komen.”

Bert Woudstra stapte in 1973 uit het familiebedrijf en startte met veel succes een carrière in het onderwijs. Zijn broer Egon verkocht de zaak vijf jaar later. Bert en Betsy kregen vijf kinderen: Bouke, Gijsbert Olaf (overleden in 1967), Anke Ingeborg, Marjolijn Kaeren en Robbert Tjeerd. Van zijn kinderen is zijn oudste zoon Bouke een jaar lang lid geweest van Scouting en zijn dochters een paar jaar. Van zijn kleinkinderen zijn alleen de kleinkinderen in Zwitserland zeer actief bij Scouting. Achterneefjes van de kant van Betsy zijn lid van Scouting in Driebergen.

Bert heeft altijd gezegd dat Scouting zijn leven weer inhoud heeft gegeven. “Scouting heeft voor mij veel fijne contacten opgeleverd. Ik heb er ontzettend veel geleerd en het heeft de koers in mijn leven bepaald.”

Over de oorlogsjaren en zijn onderduiken zegt hij: “Ik scheer me iedere dag en sta dan voor de spiegel. Iedere dag denk ik: man je staat hier nog. Dankzij al die mensen die mij hebben gered. Dat maakt me ontzettend dankbaar voor wat die mensen hebben gedaan. Het geeft me ook een schuldgevoel dat ik de oorlog wel heb overleefd en zo ontzettend veel mensen niet. Ik had ook een van die mensen kunnen zijn. Ik weet dat het een onterecht schuldgevoel is, maar zo voelt het wel.”

Na de oorlog schreef hij het boekje ‘De bevrijding kwam later ...’. Met het motto *Nooit Weer - Nie Wieder* deed en doet hij overal zijn verhaal, ook in Duitsland. Het leverde hem een paar jaar geleden het Bundesverdienstkreuz, een hoge Duitse onderscheiding op. Hij vertelde zijn verhaal over zijn onderduikerperiode in een podcast in 2023.

Meer informatie

[Twentsch dagblad Tubantia en Enschedesche courant » 28 dec 1922 - Art. 17 | Delpher](#)

[Twentsch dagblad Tubantia en Enschedesche courant » 20 feb 1932 - Art. 21 | Delpher](#)

Verre bureu: Samenleven in de schaduw van de Holocaust door F.A. Demant,

[Demant BEOORDEELD zonder dankwoord](#)

[Over Samuel Woudstra \(joodsmonument.nl\)](#)

[Bert Woudstra, overlevende van WO II - Opkijken.nl](#)

[bertwoudstra.pdf \(sioch.nl\)](#)

[Lijst van Jodentransporten vanuit Nederland - Wikipedia](#)

[Podcast over oorlogsherinneringen van Enschedeër Bert Woudstra \(91\): 'Ik ben zó bang geweest' | Enschede | tubantia.nl](#)

[NPS | De Oorlog - Personen - Bert Woudstra \(ntr.nl\)](#)

[Ds. Leendert Overduin - Canon van Nederland](#)

[Twentsch dagblad Tubantia » 18 jul 1956 - Art. 44 | Delpher](#)

[Twentsch dagblad Tubantia » 30 sep 1963 - Art. 40 | Delpher](#)

[Ds. Leendert Overduin - Canon van Nederland](#)

'Een eer dat ik mijn verhaal in Duitsland mag vertellen'

Z'n Joodse vader werd door de Duitsers vermoord toen hij 9 jaar was. De oorlog kostte 24 van zijn familieleden - ooms, tantes, neefjes en nichtjes - het leven. Toch spreekt Bert Woudstra vandaag in het Duitse Göttingen bij de herdenking van slachtoffers van het naziregime. „Het is een voorrecht.”

door Teun Staal
ENSCHEDÉ/GÖTTINGEN

Hij doet het graag, zegt hij. Sterker nog, Bert Woudstra (Enschede, 1932) beschouwt het als 'een voorrecht, een hele eer' dat hij vandaag in Göttingen een spreekbeurt over zijn oorlogsherinneringen mag geven. Maar hij vindt het vooral belangrijk dat de jongere generaties weten wat die oorlog heeft betekend.

Hoe komen ze in Göttingen bij u terecht voor een lezing?
„Ik ben jaarlijks dertig tot veertig keer op pad om mijn ver-

lingen die worden belazerd door mensensmokkelaars.”

U bent veel familie kwijtgeraakt in de oorlog, heeft u nooit enige wrok tegenover de Duitsers gevoeld?

„Oh, zeker wel. In het begin absoluut. We kregen het bericht van het overlijden van mijn vader toen ik 9 jaar was, later bleek dat 24 familieleden waren omgekomen. Dat maakt je boos... Maar ik herinner me dat ik in 1947 door een neef werd gevraagd hem te vergezellen op een zakenreis naar Wenen. Ik weet nog hoe ik 's avonds uit het hotelraam in München keek en een grote kale vlakte zag. Het was het beeld van een verwoeste stad. Een paar jaar eerder stonden we in Enschede te juichen als we hoorden dat er een Duitse stad was gebombardeerd. In dat hotel bedacht ik me dat ook de Duitsers slachtoffer van Hit-

haal te doen over de oorlog. Over wat mijn familie heeft meegemaakt en waarom we de oorlog moeten blijven herdenken. Dat doe ik in Westerbork, maar ook op scholen en voor verenigingen in Nederland én Duitsland. In Rheine, Gronau, Borken. Het zal zich hebben rondgesproken dat ik dit doe, daardoor zijn ze vermoedelijk bij mij uitgekomen.”

Wat is de betekenis van de oorlog voor u geweest?

„De oorlog heeft me gestempeld, zeg ik altijd. Mijn vader is al in 1941 meegenomen door de Duitsers en kort daarop vermoord. Wij, mijn moeder en een oom en tante, zouden in 1943 vluchten, zijn toen vanuit ons onderduikadres in Sint

•••
'Je moet jongeren blijven inspireren om zich in te zetten voor de vrijheid.'

Bert Woudstra

Jansklooster bij Giethoorn naar Amsterdam gereisd, een gevaarlijke tocht met overal Duitsers. Vanuit Amsterdam zouden we naar Zwitserland gaan, daar lonkte de vrijheid. Het was een kostbare aangelegenheid, de reis kostte 1.500 gulden per persoon, in totaal praat je over dus 6.000 gulden; dat bedrag kwam uit een portje van het verzet. We zijn nooit in Zwitserland geweest, zijn bedonderd door een meneer Jansen die ons als gids naar Zwitserland zou begeleiden. Maar die meneer Jansen heeft het geld in zijn zak gestoken en we hebben hem nooit meer teruggezien. Dat is de wrede parallel met deze tijd met die vluchte-

vluchtelingendebat verdient onze volle steun'
Bert Woudstra

ler-Duitsland waren. Onvoorstelbaar wat die man land en inwoners heeft aangedaan.”

Heeft dat moment u tot het inzicht gebracht dat we de Duitsers moesten opzoeken, dat we moesten verzoenen?

„Dat gevoel is in de loop der jaren ontstaan: vergeven maar niet vergeten. Later heb ik me ingezet voor het comité Nooit weer/Nie wieder, een Nederlands-Duits initiatief. Daar, in dat gezelschap leefde de behoefte elkaar als Nederlanders en Duitsers op te zoeken om over die oorlog te praten, om gezamenlijk te herdenken. Eenvoudig ging dat niet. Ik herinner me dat het begin jaren zeventig voor veel Duitsers nog te pijnlijk was om met Nederlanders te herdenken.”

Hoe beziet u Duitsland nu?

„Zeer positief. Ik heb grote bewondering voor de wijze waarop de democratie zich er heeft gevestigd met dank aan Adenauer en opeenvolgende bondskanseliers. Ik ben sociaal-democraat, maar heb Angela Merkel hoog zitten. Haar opstelling in het vluchtelingendebat, 'Wir schaffen das', verdient onze volle steun. Ik vond het klimaatakkoord in Parijs mooi nieuws. Maar ik dacht ook: zo'n akkoord moeten we voor die rotwapens zien te bereiken. De wereld uit met die dingen. Het is dé reden dat ik zo vaak per jaar op pad ben om mijn verhaal te doen. Je moet jongeren blijven inspireren om zich in te zetten voor vrijheid. Zij zijn de toekomst, zij moeten de vrijheid onderhouden.”

Dit verhaal is onderdeel van *Scouts in de oorlog*, een verzameling verhalen als eerbetoon aan al die (oud) scouts die zich ingezet hebben voor onze vrijheid en hulp aan de medemens of die slachtoffer werden van oorlogsgeweld, in Nederland en het verre oosten. Met de verhalen willen we inspiratie bieden aan de scouts van nu, in hun wekelijkse activiteiten en als voorbereiding op hun bijdrage aan lokale herdenkingen. Kijk op <http://vrijheid.scouting.nl> voor meer informatie en alle andere verhalen.